

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Кафедра екології та безпеки життєдіяльності

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

_____ С.П. Сонько

«___» _____ 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Ландшафтна оболонка Землі як арена взаємодії її геосфер

Освітній ступінь: третій (доктори філософії)

Галузь знань: 10 Природничі науки

Спеціальність: 103 «Науки про Землю»

Освітня програма: Науки про Землю

Факультет: плодоовочівництва, екології та захисту рослин

Умань – 2021 р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Ландшафтна оболонка Землі як арена взаємодії її геосфер» для здобувачів ОР доктор філософії спеціальності 103 «Науки про Землю» освітньої програми Науки про Землю.
- Умань: Уманський НУС, 2021 – 10с.

Розробники: *д.г.н., проф.Сонько С.П.* _____

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри екології та БЖД

Протокол від «__» _____ 2021_року № __.

Завідувач кафедри _____ ***О.В. Василенко***

«_____» _____ 2021_ року

Схвалено науково-методичною комісією факультету
плодоовочівництва, екології та захисту рослин

Протокол від «__» _____ 2021_року № __.

Голова _____ ***А.Г. Тернавський***

«_____» _____ 2021 року

1. Опис навчальної дисципліни
«Ландшафтна оболонка Землі як арена взаємодії її геосфер»

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів 3	Галузь знань 10 «Природничі науки»	Нормативна	
Модулів – 2	Спеціальність 103 Науки про Землю	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		I	1
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
		1-й	-
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних: I рік (I сем) - 2 самостійної роботи студента – 4	Освітній рівень: третій (доктор філософії) Освітньо наукова програма: Науки про Землю	14	
		Практичні, семінарські	
		16	-
		Індивідуальні заняття	
			-
		Самостійна робота	
		60	
Вид контролю: Залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу є формування у аспірантів цілісних уявлень про розвиток географічної оболонки нашої планети як арени взаємодії її геосфер. У науках про Землю інтегруючу роль повинна відігравати географія, як наука, що досліджує складні причинно-наслідкові зв'язки між усіма геосферами, між геосферами і соціосферою, між геосферами і біосферою.

Завдання курсу:

- Визначити місце і роль ландшафтознавства у всьому землезнавстві, зокрема у контексті формування цілісних уявлень про географічну/ландшафтну оболонку планети.

- Познайомити зі структурою і будовою кожної геосфери планети.

- Ознайомити з основними методами та прийомами дослідження геосфер.

- Дати стислий нарис історії розвитку землезнавства і важливої його складової частини - ландшафтознавства.

- Виділити основні етапи становлення вітчизняного ландшафтознавства і пояснити закономірності і особливості розвитку наукових шкіл ландшафтознавства.

- Познайомити на рівні наукових парадигм з сучасними досягненнями ландшафтознавства.

- Дати основні уявлення про інтегральну, синергетичну роль ландшафтознавства в усвідомленні єдності та взаємозв'язку геосфер.

Курс важливий як засіб формування наукового світогляду майбутнього землезнавця.

Предметом навчальної дисципліни є процеси взаємодії людини і природи в процесі освоєння ландшафтної оболонки.

Завданням викладання дисципліни є затвердження у свідомості аспірантів комплексних уявлень про єдність географічної оболонки і складну взаємодію геосфер в межах ландшафтної оболонки.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Креативність, здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК 2. Здатність до критичного аналізу та оцінювання сучасних наукових досягнень при вирішенні дослідницьких і практичних завдань, в тому числі в міждисциплінарних областях

ЗК 5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями, а на їх підґрунті генерувати нові ідеї

ЗК 7. Здатність спілкуватися та співпрацювати з науковцями – представниками інших галузей природознавства, спроможність ефективно працювати в команді, зокрема участь у роботі вітчизняних та міжнародних дослідницьких колективів з вирішення науково-прикладних і науково-освітніх завдань

ЗК 9. Здатність здійснювати професійну науково-дослідну та виробничу діяльність зберігаючи природне та культурне надбання

Фахові компетентності:

ФК 1. Здатність до просторового мислення

ФК 2. Володіння навичками використання знань провідних вітчизняних та зарубіжних наукових шкіл, окремих вчених в галузі наук про Землю для трактування результатів власного наукового дослідження, зокрема для формалізації і алгоритмізації фахових прикладних задач в галузі географії, як важливої складової наук про Землю

ФК 3. Знання предметної області землезнавства і географії та здатність застосовувати географічні знання у практичних ситуаціях

ФК 4. Здатність до сприйняття часопросторовості ландшафту зокрема, вміння усвідомлювати, розпізнавати й досліджувати зв'язки між компонентами живої та неживої природи в рамках цього інтегрального утворення (ландшафту)

ФК 5. Здатність усвідомлювати й характеризувати місце людини як складової біосфери, що трансформується в ноосферу, перетворюючи природні ландшафти у антропогенні

ФК 6. Уміння встановлювати й мотивувати міждисциплінарні зв'язки як з іншими науками про Землю, так і науками суспільно-гуманітарного циклу

Програмні результати навчання:

ПР 2. Аналізувати науково-дослідні проблеми та процеси для подальшого ініціювання та проведення комплексних досліджень в галузі інноваційної діяльності, які приводять до отримання нових знань

ПР 3. Уміти проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових наукових положень та ідей, формулювати наукову проблему з огляду на ціннісні орієнтири сучасного суспільства та стан її наукової розробки, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, які мають розширювати і поглиблювати стан наукових досліджень в обраній сфері

ПР 4. Аналізувати сучасні наукові праці, виявляючи дискусійні та мало досліджені питання, здійснювати моніторинг наукових джерел інформації стосовно досліджуваної проблеми, встановлювати їх інформаційну цінність шляхом порівняльного аналізу з іншими джерелами

ПР 5. Використовувати на практиці методи природничо-наукових, гуманітарних та фахових дисциплін в різноманітних видах своєї професійної діяльності з раціонального використання природних ресурсів

ПР 7. Уникаючи суб'єктивізму оцінок, прагнути досягнення максимального рівня точності під час польових і лабораторних досліджень

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Ландшафтознавство як важлива складова наук про Землю

Змістовий модуль 1. Інтегративна роль ландшафтознавства у пізнанні загальнопланетарних процесів

Тема 1. Ландшафтна оболонка як важливий об'єкт дослідження наук про Землю.

Змістовий модуль 2. Синергетична роль ландшафтознавства

Тема 2. Ландшафтознавство як наука

Тема 3. Просторова структура ландшафту

Модуль 2. Сучасні уявлення про будову та трансформацію ландшафтів

Змістовий модуль 3. Джерела та напрямки трансформації ландшафтів

Тема 4. Антропогенні ландшафти та їх класифікація

Змістовий модуль 4. Компонентна та просторова структура ландшафтів

Тема 5. Природні компоненти та межі ландшафту

Тема 6. Морфологічна структура ландшафту (4 год)

4. Структура навчальної дисципліни

Модуль (розділ, блок змістових модулів)		Обсяг			
№	Назва модуля	лекції	практики	самостійна	разом
1.	Змістовий модуль 1. Інтегративна роль ландшафтознавства у пізнанні загальнопланетарних процесів				
	Тема 1. Ландшафтна оболонка як важливий об'єкт дослідження наук про Землю.	2	2	10	14
	Разом за змістовим модулем 1	2	2	10	14
	Змістовий модуль 2. Синергетична роль ландшафтознавства				
	Тема 2. Ландшафтознавство як наука	2	2	10	14
	Тема 3. Просторова структура ландшафту	2	2	10	14
	Разом за змістовим модулем 2	4	4	20	28
Разом за модулем 1	6	6	30	42	
2.	Змістовий модуль 3. Джерела та напрямки трансформації ландшафтів				
	Тема 4. Антропогенні ландшафти та їх класифікація	2	4	10	16
	Разом за змістовим модулем 3	2	4	10	16
	Змістовий модуль 4. Компонентна та просторова структура ландшафтів				
	Тема 5. Природні компоненти та межі ландшафту	2	2	10	14
	Тема 6. Морфологічна структура ландшафту (4 год)	4	4	10	18
	Разом за змістовим модулем 4	6	6	20	32

Разом за модулем 2	8	10	30	48
Усього годин	14	16	60	90

5. Теми практично-семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Ландшафт, його властивості та компоненти	2
2.	Поняття вертикальної структури геосистеми. геокомпонентна, геомасова, геогоризонтна вертикальні структури.	2
3.	Читання топографічної карти. фізико-географічний опис території	2
4.	Створення геоморфологічної карти	4
5.	Функціонування геосистеми. потоки вологи, рух мінеральних речовин в геосистемах. геохімія ландшафту. ландшафтно-геохімічні бар'єри	2
6.	Рух антропогенних забруднень в ландшафті	4
Всього		16

6. Методи навчання

В рамках вивчення дисципліни «Ландшафтна оболонка Землі як арена взаємодії її геосфер» передбачено проведення:

– лекцій. За структурою заплановані лекції можливо поділити на вступні, тематичні, в тому числі лекції-презентації, заключні, оглядові, установчі. Для проведення лекцій планується використання мультимедійного комплексу для наочного відображення представленого матеріалу;

– практичні заняття. На практичних заняттях планується засвоєння практичних навичок ландшафтознавчих досліджень;

– самостійна робота студентів буде проводитися з використанням різноманітних дидактичних методів навчання.

В системі методів навчання перевага надається активним методам. Ці методи найкраще реалізуються у самостійній роботі студентів а саме, метод літературного пошуку, знайомство з джерелами Інтернет, підготовка повідомлень та доповідей на семінарські заняття.

7. Методи контролю

Оцінка якості засвоєння навчальної програми з дисципліни «Ландшафтна оболонка Землі як арена взаємодії її геосфер» включає поточний контроль успішності, модульний контроль та складання підсумкового заліку. За семінарські заняття студент може отримати максимум 50 балів. За самостійну роботу – 40 балів і за модульну контрольну – 10 балів.

8. Розподіл балів, які отримують студенти

ЗМ 1	ЗМ 2		ЗМ3	ЗМ4		сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	
20	10	10	20	20	20	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. Методичне забезпечення

- Загальне землезнавство. Книга 1 : навчальний посібник / авт.-уклад. О. Д. Лаврик. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2014. – 112 с.

- П'яткова А. В. Ландшафтознавство: прикладні аспекти : навчально-методичний посібник / А. В. П'яткова, Н. О. Роскос. – Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2020. – 122 с.

- Навчальні презентації в програмі «Power Point», навчальні фільми,

14. Рекомендовані джерела

а) Основні

1. Багров М. В. Землезнавство : Підруч. для студ. / М. В. Багров, В. О. Боков, І. Г. Черваньов; ред. : П. Г. Шищенко. – К. : Либідь, 2000. – 464 с.

2. Воловик В. М. Ландшафтознавство : курс лекцій. – Вінниця : Твори, 2018. – 254 с.

3. Гришанков Г. Е. Введение в физическую географию : предмет и метод : учеб. пособие / Г. Е. Гришанков. – К. : Знання, 2001. – 249 с.
4. Загальне землезнавство. Книга 1 : навчальний посібник / авт.-уклад. О. Д. Лаврик. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2014. – 112 с.
5. Мельнійчук М. М., Білецький Ю. В. Загальне землезнавство: Методичні рекомендації до практичних занять для студентів географічного факультету напряму підготовки 6.020107 – “Туризм”. – Луцьк, 2010. – 112 с.
6. Методичні вказівки до проведення практичних занять та до виконання самостійної роботи з курсу «Ландшафтна екологія» для студентів напряму підготовки 6.040106 “Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування” / Укл. В.В. Вембер – 2012. – 60 с.
7. Мороз С. А. Методологія географічної науки : навч. посіб. / С. А. Мороз, В. І. Оноприсенко, С. Ю. Бортник. – К. : Заповіт, 1997. – 333 с.
8. П’яткова А. В. Ландшафтознавство: прикладні аспекти : навчально-методичний посібник / А. В. П’яткова, Н. О. Роскос. – Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2020. – 122 с.

б) додаткові

9. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце і простір. В 2-х т. К. : ВПЦ “Київський університет”, 2005. – Т. 1. – 503 с. ; Т. 2. – 431 с.
10. Задорожній Ю. В. Ландшафтознавство. Методичні рекомендації до виконання практичних робіт для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр» спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій» денної форми навчання.
11. Исаченко А. Г. Ландшафтоведение и физико-географическое районирование. – М. : Высшая школа, 1991- 366 с. (с. 110-125)
12. Кисельов Ю. О., Сонько С. П., Максименко Н. В. Розвиток ландшафтознавства як передумова виникнення вчення про екотони. / Наукові здобутки: проєкти, дослідження, перспективи : Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. – Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2020. – 269 с. – СС 46-48.
13. Kyselov Yu., Sonko S. Polovka S. On the modern conception of environment. / Dniprop. Univer.bulletin. Journ. Geol.Geograph.Geoecology, 2018.- 27(2),346-356. doi:10.15421/111859. Фахове видання, наукометричне видання. (Web of Science). <http://lib.udau.edu.ua/handle/123456789/6736>
14. Ковальов О. П. Географічний ландшафт: науковий, естетичний і феноменологічний аспекти. – Харків: Екограф, 2005 – 388 с. (глави 1 – 3).
15. Maksymenko N.V., Voronin V.O., Cherkashyna N.I., Sonko S. P. Geochemical aspect of landscape planning in forestry. / Dniprop. Univer.bulletin. Journ. Geol.Geograph.Geoecology,27(1),81-87. doi: 10.15421/111833. **Фахове видання, наукометричне видання. (Web of Science).** <http://lib.udau.edu.ua/handle/123456789/6658>
16. Петлін В. Концепції сучасного ландшафтознавства. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006 – 329 с. (розділ 4)

17. Преображенский В. С., Александрова Т. Д., Куприянова Т. П. Основы ландшафтного анализа. – М. : Наука, 1988. – 192 с. (глава 1. 2)

18. Sergiy Sonko, Nadiya Maksymenko, Olha Vasylenko, Viktoriia Chornomorets, Iryna Koval. Biodiversity and landscape diversity as indicators of sustainable development. / E3S Web of Conferences. Volume 255 (2021). International Conference on Sustainable, Circular Management and Environmental Engineering (ISCMEE 2021). Odesa, Ukraine, April 16, 2021 A. Generowicz, B. Burkynskyi and V. Koval (Eds.)/
<https://doi.org/10.1051/e3sconf/202125501046>. Цит. Scopus

19. Сонько С.П. Роль наук про Землю у формуванні наукової картини світу (наукознавчий аспект). / Геодезичні вишукування та землевпорядні дослідження в умовах Правобережного Лісостепу України: матер. Всеукр. наук.-практ. Інтер.-конф., присвяченої 175-річчю Уманського національного університету садівництва (м. Умань, 17 квітня 2019 р.). Умань, 2019. 130 с.- С.С.123-127

20. Сонько С.П. Світоглядний статус ґрунтознавства як зв'язкової ланки між екологією та географією (методологічний аналіз). / The development of nature sciences: problems and solutions: Conference Proceedings, April 27-28, 2018. Brno: Baltija Publishing, 248 pages.- pp230-234.
<http://lib.udau.edu.ua/handle/123456789/6651>.

21. Сонько С.П. Сучасна концепція довкілля як методологічний фундамент наук про Землю. / Водні екосистеми та збереження їх біорізноманіття: Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції 22-24 травня 2019 року. – Житомир: ЖНАЕУ, 2019. – 165 с.- С.С.146-147.

22. Чернов Б.О. До питання про «принципову модернізацію» вітчизняної географії. / Український географічний журнал - 2016, № 2. – с.с. 64-69.

23. Шлапак В. П., Кисельов Ю. О., Сонько С.П., Швець Я. А., Черниш В. І. Геоботанічні особливості екотонізації природних ландшафтів. / Науковий вісник НЛТУ України : збірник наукових праць. Львів, 2019, том 29, № 7. 144 с. - С.С. 76-79. Фахове видання. https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2019/29_7/1.pdf

Інформаційні ресурси

<http://edu.glavsprav.ru/form/23/>

<http://edu.glavsprav.ru/form/23/>

<https://travelask.ru/questions/81212-kakie-nauki-izuchayut-zemlyu>

https://studme.org/119595/matematika_himiya_fizik/sovremennye_nauki_zemle